

Ліки цілюють тіло, а книга - душу

БІБЛІОТЕРАПЕВТ

№ 11/12 (134/135) 2025

Видається з 1 жовтня 2014 року

Сайт Наукової бібліотеки libr.knmu.edu.ua

Архів «Бібліотерапевта» <http://repo.knmu.edu.ua/bibliotherapevt>

ЗМІСТ

БІБЛІОТЕЧНА СКАРБНИЦЯ: ПО СТОРІНКАХ РІДКІСНИХ ТА ЦІННИХ ВИДАНЬ

Цікаве «розслідування»

Т. Костюкевич.....С. 4

ЧАС ЧИТАТИ

Інтелектуальна гра Умберто Еко:
історія створення роману «Ім'я рози»

Т. Бабак.....С. 6-7

НЕДУГИ ВЕЛИКИХ

За лаштунками казок:
внутрішній світ Ганса Крістіана Андерсена

Л. Скрипченко.....С. 9-12

ПОДОРОЖНИК

Мандрівка в Шотландію: Головні бібліотеки Единбурга
Частина 2: Центральна бібліотека Единбурга

І. Киричок.....С. 14-16

ЛАТИНА НАВКОЛО НАС

Римський спадок у нашому календарі

О. Литовська.....С. 18

НАТХНЕННЯ

Казковий Новий рік

М. Федорова.....С. 20-21

ХРОНІКА ПОДІЙ

Листопад-грудень 2025 у світлі подій

О. Русанова.....С. 23

ВОЛОНТЕРСТВО

Продовжуємо добрі справи

І. Фурса.....С. 25

ЗМІСТ БЮЛЕТЕНЯ «БІБЛІОТЕРАПЕВТ» ЗА 2025 РІК

.....С. 26-27

БІБЛІОТЕЧНА СКАРБНИЦЯ: ПО СТОРІНКАХ РІДКІСНИХ ТА ЦІННИХ ВИДАНЬ

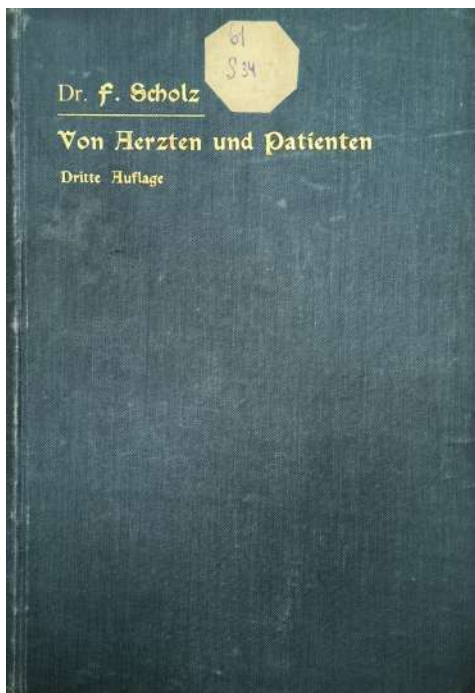
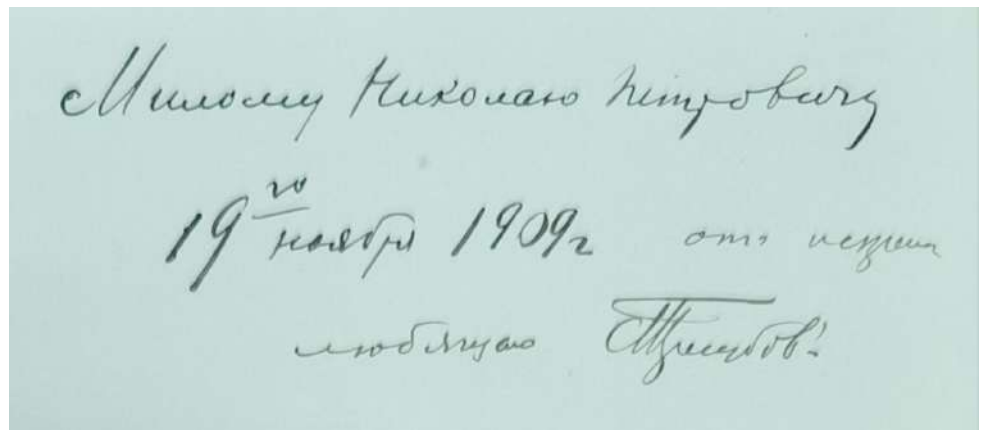
ЦІКАВЕ «РОЗСЛІДУВАННЯ»

Цей ранок зустрів мене густим осіннім туманом і роздумами яким транспортом добиратись до роботи. Харків після чергового обстрілу й блекауту поступово входив в робочу колію. Біля входу в метро частина харків'ян терпляче чекала на запуск лінії, а інші — квапливо набивали перекладні автобуси. Попри все — Харків продовжує працювати, вчитись, просто жити й вірити у скоріше закінчення війни та мирне майбутнє.

нобливо підписувати дарчі вітання вишуканими підписами. Читачи їх, розумієш, що якась частка нашої душі була втрачена в перегінах історії, вигоріла в полум'ї революції, жорстоких війнах.

Відкриваю книгу і на білому листку читаю дарчий надпис.

дарчої 19 листопада. А 19 листопада 1859 року народився Микола Петрович Трінклер — видатний хірург, професор кафедри факультетської хірургії Харківського університету, талановитий учений та педагог, вихованець Харківської вищої медичної школи...

Уважно розглядаю підпис: чорні чорнила з-під пера з натиском виводять «... С. Трегубов». Уже цікаво! Трегубов Самуїл Леонтієвич (1872-1944) — доктор медицини, професор, засновник і завідувач кафедри ортопедії та травматології Харківського медичного інституту (сьогодні — Харківський національний медичний університет). Перечитую його біографію і визначаю, що в період написання дарчої він був асистентом кафедри хірургічної патології медичного факультету Імператорського Харківського університету, очолюваної професором Миколаєм Петровичем Трінклером. А ось і другий фігурант цієї дарчої! І на завершення ще одна підказка дата написання

Гарні, чуйні відносини двох великих вчених. Книжка в подарунок — чудова традиція, а дарчий підпис розповів нам маленьку подію з минулого нашого вишу. А я розповіла вам — нашим шановним читачам.

А на робочому столі на мене чекала цікава знахідка з фонду рідкісних видань «Dr. Scholz. Von Herzen und Patienten: Luftige und unluftige Blaudereien» («Про спадок та пацієнтів: Смішні і не-смішні розповіді») 1906 року, як посланець з іншого часу, де існували звичаї дарувати книги і ша-

ЧАС ЧИТАТИ

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ГРА УМБЕРТО ЕКО: ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ РОМАНУ «ІМ'Я РОЗИ»

Умберто Еко

Роман Умберто Еко «Ім'я рози» став однією з найпомітніших літературних подій кінця ХХ століття. Поєднуючи детективну інтригу, глибоку філософію та атмосферу середньовічної Європи, він відкрив для світової літератури нову модель інтелектуального роману, здатного захопити як широке коло читачів, так і науковців. Це твір, у якому кожна деталь, від архітектури вигаданого абатства до символічної назви, має власну історію та прихований сенс. Саме тому «Ім'я рози» вже понад сорок років не втрачає актуальності й продовжує надихати дослідників, митців та любителів книжкових загадок.

До середини 1980-х Умберто Еко був відомий переважно у наукових колах як блискучий фахівець із семіотики (науки про зна-

ки та знакові системи), а також як дослідник естетики, теорії літератури та середньовічної історії. «Ім'я рози» (1980) стало його першим романом і одразу ж принесло авторові світове визнання.

Умберто Еко жартував, що написав роман просто тому, що йому цього захотілося, і вважав це цілком достатньою причиною, щоб сісти й почати розповідати історію. Писати він почав у березні 1978 року: «Мені хотілося отруїти ченця. Гадаю, будь-який роман народжується з подібних думок», — згадував автор.

Перший рік роботи Еко присвятив створенню цілого світу роману. Він складав реєстри можливих книг та всього, що могло б бути в середньовічній бібліотеці. Формував довгі списки імен, створював докладні досьє на десятки персонажів. Детально розробив план абатства, прорахував усі відстані та навіть кількість сходиночок у гвинтових сходах.

Італійський режисер Марко Феррері якось зауважив, що діалоги Еко дуже кінематографічні: вони тривають рівно стільки, скільки потрібно за сюжетом. На це письменник відповів: «Авжеж! Якщо мої герої починають розмовляти дорогою з трапезної у монастирський двір, я стежу за ними на плані. І коли бачу, що вони вже дійшли, обриваю розмову».

Так само ретельно Еко підійшов і до вибору назви роману. Він згадував, що вона виникла майже випадково, проте згодом виявилася дивовижно влучною. Квітка троянди як символ протягом століть обростала безліччю значень — від містичного образу до політичних та літературних метафор: містична троянда, натяк на війну Червоної та Білої троянд, гра слів «троянда є троянда», символіка розенкрейцерів, а також проста ідея про те, що троянда лишається трояндою, як би її не називали. Через це символ троянди став настільки багатограним, що вже важко говорити про якесь одне чітке тлумачення.

Саме тому Еко й обрав таку назву, щоб трохи збити читача з пантелику й не дати зачепитися за одне-єдине трактування. Він навмисно залишає багато простору для різних інтерпретацій, перетворюючи роман на своєрідну інтелектуальну гру: «Назва має плутати думки, а не дисциплінувати їх», — так пояснював сам автор.

Події роману розгортаються у

Х/ф «Ім'я рози» (1986)

1327 році в бенедиктинському абатстві на півночі Італії. До монастиря прибувають монах Вільгельм Баскервільський та його молодий учень Адсон. Ledь з'явившись у стінах обителі, вони стикаються з низкою загадкових смертей ченців.

Вільгельм, знаний своєю логікою, допитливістю й прихильністю до раціонального мислення, береться за розслідування. Поступово він приходить до висновку, що всі трагедії пов'язані з таємничою книгою, прихованою у лабіринтах монастирської бібліотеки — осередку не лише знань, а й суворої церковної цензури.

Роман «Ім'я рози» двічі екранізували. Першу, найвідомішу адаптацію зняв Жан-Жак Анно у 1986 році, запросивши на головну роль Шона Коннері. Фільм добре передав атмосферність серед-

ньовічного абатства та детективну лінію. Сам Умберто Еко ставився до цієї екранізації доволі стримано. Він визнав, що фільм має право на власну мову і форму, навіть якщо це означає втрату частини філософської чи теологічної глибини. Друга ж екранізація, однойменний серіал 2019 року, намагалася детальніше відтворити сюжет і дух твору, розширивши лінії персонажів і додавши подій, яких не було в романі. Обидві адаптації по-різному інтерпретують книгу, проте разом показують, наскільки багатограним і візуально привабливим є світ, створений Еко.

Якщо ви хочете відчутти атмосферу цього твору, торкнутися його сторінок, чи просто відкрити для себе світ Еко, **запрошуємо вас до Наукової бібліотеки, де ви можете ознайомитися з рома-**

ном «Ім'я рози» та продовжити власну інтелектуальну мандрівку його сторінками.

Серіал «Ім'я рози» (2019)

НЕДУГИ ВЕЛИКИХ

ЗА ЛАШТУНКАМИ КАЗОК: ВНУТРІШНІЙ СВІТ ГАНСА КРІСТІАНА АНДЕРСЕНА

Андерсен в 1836 році

Ганс Крістіан Андерсен (1805–1875) — видатний данський письменник, король казок, які увійшли до золотого фонду світової класики. За творче життя Андерсен створив близько 3300 творів, перекладених 125 мовами світу. У його літературній спадщині — сотні казкових сюжетів, що стали частиною культурного надбання людства. Їх читають діти і дорослі, а мотиви цікавих історій втілюються в мультиплікації, кіно та театральні постанови. Проте казкар був людиною надзвичайно чутливою й тривожною, схильною до депресивних станів, із численними страхами, фізичними та психологічними стражданнями.

Ганс Крістіан Андерсен (Hans Christian Andersen) народився 2 квітня 1805 р. в місті Оденсе, на острові Фюн (Данія). Він похо-

див із незаможної родини: батько був шевцем, мати — прачкою. Проте саме у родинному колі зародилася любов майбутнього письменника до слова й мистецтва — батько читав сину казки, знайомив з книжками та водив до театру. Для чутливого й уразливого Ганса це було джерелом підтримки та внутрішнього тепла. Андерсен з ранніх років відрізнявся фізичною крихкістю, незграбністю, надмірною емоційністю. Він багато часу проводив наодинці, граючись ляльками, театральними фігурками, вигадуючи власні історії. Такі «самотні ігри», за спостереженнями дослідників, допомагали дитині заспокоїтися й упоратися з браком тепла та уваги. Коли хлопчику виповнилося 11 років, батько помер. Ця втрата стала глибокою психологічною травмою, яку Андерсен переживав надзвичайно тяжко. Після смерті батька він тривалий час перебував у депресивному стані. Ганс зростав нервовою, емоційною, вразливою дитиною, надзвичайно чутливою до навколишнього світу, а почуття самот-

ності не полишало його до кінця життя.

Навчання в школі стало для Андерсена справжнім випробуванням. У тогочасних навчальних закладах тілесні покарання були нормою, і хлопчик неодноразово зазнавав побиття різками за найменші порушення. Це зробило Ганса ще більш нервовим і вразливим. Зрештою він умовив матір припинити навчання й почав відвідувати благодійну школу для дітей із бідних родин. Підручників там бракувало, і Андерсен проводив багато часу, вигадуючи власні історії, надихуючись настінними біблійними розписами. Після отримання початкової освіти юнак працював підмайстром у ткача, шив одяг, а згодом трудився на тютюновій фабриці. Саме там особливо гостро проявилася його соціальна ізоляція: колеги насміхалися, знущалися, і у нього майже не було друзів.

Проте Ганс вірив у свою «особливу долю», відчував себе «призначеним для чогось більшого». У 14 років він поїхав до Копенгагена, сподіваючись, що мистецтво стане для нього єдиним шляхом вирватися з бідності й здобути визнання. Автори Е. Галанакі та К. Малафантіс (E. Galanaki, K. Malafantis) припускають у Андерсена нарцистичну травму — стан, що виникає внаслідок тривалого приниження

Будинок Андерсена в Оденсі

та відторгнення в дитинстві. Згодом письменник ідеалізував себе у автобіографіях і публічному образі, приховуючи соціальне походження. Андерсен прагнув визнання, захоплення, любові, але водночас залишався глибоко самотнім та страждав від відчуття неповноцінності. Ця напруга між уразливістю та потребою у визнанні супроводжувала його все життя.

Ганс Андерсен був довготеле-сим, худим, із непропорційними кінцівками та незграбною зовнішністю, що викликало в оточуючих співчуття або насмішки. Про-

те завдяки наполегливості та підтримці доброзичливців його прийняли до Королівського театру, де він грав другорядні ролі. Згодом, за клопотанням впливових осіб, король Данії Фредерік VI дозволив юнаку продовжити навчання за кошти держави. Андерсен навчався в школах Слагельсе та Ельсінору, де був значно старшим за інших учнів. Ці роки він пізніше називав найгіршим періодом свого життя — сувора критика ректора переслідувала його навіть у кошмарах. Саме цей досвід згодом знайшов відображення в казці «Гидке ка-

ченя»: «Бідне каченя не знало, де йому можна стояти і куди можна йти. Йому було так сумно, бо воно було таким безнадійно потворним, і тому, що весь пташиний двір сміявся з нього... «Це тому, що я такий потворний», — подумало воно і заплющило очі, але все ж бігло далі, доки не дісталося великого болота, де жили дикі качки. Там воно пролежало всю ніч — виснажене й зневірене». У 1827 р. юнак завершив навчання. Припущення про наявність у нього специфічної дислексії не підтвердилися сучасними дослідженнями. Аналіз щоденників, листів і поетичних текстів письменника показав, що рівень його орфографічних помилок був низьким і відповідав нормі для освічених людей XIX століття.

Г. К. Андерсен здобув славу насамперед як автор казок, хоча писав також вірші, п'єси, оповідання й романи. Він наполягав, що пише не лише для дітей, і навіть виступав проти образу «виключно дитячого письменника». У 1835 р. вийшов друком його роман «Імпровізатор», того ж року – перша збірка казок, що принесла літератору визнання. Андерсен опублікував близько 160 казок упродовж життя. Сюжет народжувався легко і швидко, він витрачав на кожну не більше однієї ночі, іноді — пару днів. У багатьох казках простежується відчуття самотності та внутрішнього суму. Найвідоміші з них: «Гидке каченя», «Нова одежа короля», «Дюймовочка», «Принцеса на горошині», «Снігова королева», «Стийкий олов'яний солдатик», «Кресало», «Свинопас» та багато інших. Магію казок Г. К. Андерсена вивчають і досі.

Завдяки королівському гранту

літератор багато подорожував, провівши в мандрах близько 15 років. Його фраза «подорожувати — означає жити» стала крилатою. У Німеччині, Франції та Англії літератора приймали як відому постать, а британська публіка визнавала його одним із найвидатніших письменників. Андерсен ніколи не мав власного житла, мешкав у друзів або в готелях, що посилювало його відчуття нестабільності. Неваді закоханості (Ріборг Войт, Луїза Колмін, співачка Єнні Лінд) призводили до нових депресивних станів. Письменник не мав власної сім'ї та дітей, його особисте життя було сповнене емоційної вразливості та внутрішніх переживань, які відображалися в казках. Але попри все, Г. К. Андерсен продовжував писати, мистецтво було для нього єдиним способом вижити психологічно.

З юності письменник скаржився на слабе здоров'я, страждав від численних фізичних і психологічних проблем. У щоденниках і листах він описував свої недуги: болі у шлунку та спині, головний біль, безсоння, хронічну втому. Андерсен усе життя потерпав від зубного болю і вірив, що кількість зубів впливає на його творчу плідність. Імовірно, йшлося про хронічні стоматологічні захворюван-

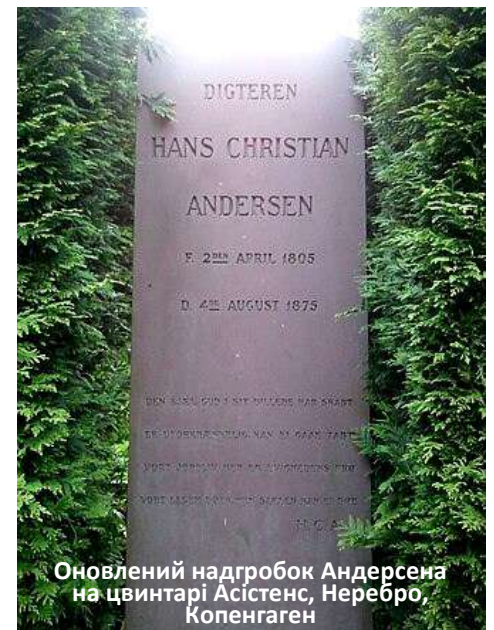
ня, які в XIX столітті практично не лікувалися належним чином. Сучасники згадували, що Ганс Крістіан надзвичайно гостро переживав навіть дрібні хвороби й очікував найгіршого. Особливо його стан погіршувався під час роботи над великими текстами. Письменника часто мучили глибокі депресії, тривожні стани, нав'язливі страхи. Він боявся пограбувань, собак, втрати паспорта, пожеж (постійно возив із собою мотузку, аби в разі вогню вибратися через вікно). Тривожні фобії проявлялися й у побуті: страх отруєння був настільки сильним, що Андерсен відмовився від подарунка — великої коробки шоколадних цукерок, передавши її своїм племінницям. Він панічно боявся смерті та передчасного поховання — настільки, що завжди тримав при собі записку зі словами: «Я лише здаюся мертвим». Його подорожі супроводжувалися аптечкою, докладними інструкціями й тривоگو. Такі симптоми дають підстави дослідникам припускати наявність у казкаря хронічного тривожно-депресивного розладу.

Питання можливих аутистичних рис у Г. К. Андерсена привернуло увагу сучасних психіатрів і літературознавців. Ірландський професор дитячої та підліткової психіатрії М. Фіцджеральд (M. Fitzgerald) у праці «Генезис художньої творчості: синдром Аспергера та мистецтво» (2005) припустив, що письменник міг мати риси аутиста. Він доводить висловлювання Андерсена, що свідчать про це: «Я дивна істота... Я ніколи не можу насолоджуватися сьогоднішнім, моє життя в минулому та майбутньому, і насправді для справжньої людини його занадто мало». Професор

наголошує, що це не медичний висновок, а лише гіпотеза, яка заснована на аналізі життєвих фактів і текстів Андерсена. Літературознавиця Д. Браун (J. Brown) також зазначає, що окремі риси характеру письменника можна пов'язати з тим, що нині описують як прояви аутистичного спектра — труднощі у спілкуванні, емоційна замкненість. Йдеться не про клінічний діагноз, а про спосіб розуміння творчості Г. К. Андерсена — його герої часто не відповідають суспільним нормам і шукають безпечний простір, де можна бути собою. Проте багато дослідників ставляться критично до таких гіпотез.

У 1872 р., у 67-річному віці, Ганс Крістіан Андерсен упав із ліжка та отримав серйозні травми, від яких уже не зміг повністю відновитися. Після падіння його стан різко погіршився: фізичне виснаження посилювалося, болі у спині стали постійними, а загальна слабкість уже не зникала. Невдовзі з'явилися симптоми розвитку тяжкої печінкової патології — сучасні дослідники вважають, що йшлося про рак печінки або цироз. Незважаючи на фізичні обмеження, він продовжував працювати, але хвороба поступово послаблювала його організм. 4 серпня 1875 р. Ганс Крістіан Андерсен помер у будинку «Rolighed», що належав родині його близького друга, банкіра Моріца Мельхіора. У день похорону видатного письменника в Данії було оголошено національну жалобу, а попрощатися з ним прийшли тисячі людей, зокрема й королівське подружжя.

Ще за життя творчість Г. К. Андерсена вийшла далеко за межі Данії й швидко стала надбанням європейської та світо-

Оновлений надгробок Андерсена на цвинтарі Асістенс, Неребро, Копенгаген

вої культури. Перші українські переклади казок з'явилися у 1873 р. — Михайло Старицький опублікував 24 казки разом із короткою біографією автора. Згодом до перекладів долучилися Марко Вовчок, Олена Пчілка, Максим Рильський, завдяки яким твори Г. К. Андерсена стали відомими в Україні. Зацікавлення українського читача творчістю письменника відбулося ще наприкінці XIX століття й зберігається донині. Його казки й сьогодні відкривають читачам складні теми — відчуження, самотності, болу, надії та внутрішньої гідності. Дослідники продовжують вивчати літературну спадщину казкаря як тонкого психолога, відкриваючи нові сторони його таланту.

Попри фізичні страждання, психологічні кризи і страхи, письменник здобув світову славу, про яку мріяв ще в дитинстві.

Пам'ятник Андерсену у Копенгагені

Його ім'я — символ казки і дитячої літератури, а його спадщина продовжує надихати та виховувати нові покоління читачів. На честь Г. К. Андерсена встановлено пам'ятники в Копенгагені, Оденсе, Нью-Йорку та інших містах, а його казки й сьогодні читають діти та дорослі у всьому світі. У рідному Оденсе працює музей Андерсена, де зберігають рукописи, листи та особисті речі письменника. Щороку 2 квітня, у день народження казкаря, від-

Статуя в місті Солванг, штат Каліфорнія, побудована датськими іммігрантами

Життя видатного письменника демонструє, що справжній талант може розвиватися й реалізовуватися навіть за умов бідності, соціальної ізоляції, психологічних травм і хронічних хвороб, але внутрішньої сили та волі у досягненні мрії.

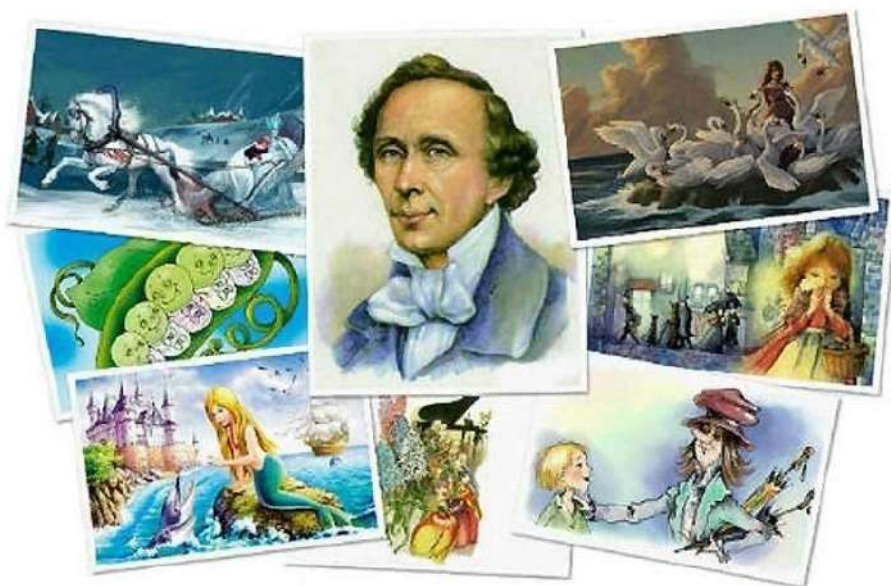

Статуя в Центральному парку Нью-Йорка, присвячена Андерсену та казці «Гідке каченя»

значають Міжнародний день дитячої книги, а з 1956 р. вручають Міжнародну медаль ім. Ганса Крістіана Андерсена — найвищу нагороду для авторів дитячих книжок.

Портретне погруддя Андерсена в Сідней, відкрите спадкоємним принцем та принцесою Данії в 2005 р.

Джерела:

1. Brown J. Ice Puzzles of the Mind: Autism and the Writings of Hans Christian Andersen [Electronic recourse] / J. Brown // The CEA Critic. – 2007. – Vol. 69, N 3. – P. 44–64. – Mode of access: <http://www.jstor.org/stable/44377659> (date accessed: 16 Dec. 2025). – Title from the screen.
2. Galanaki E. P. Loneliness and solitude in gifted writers: the legacies of childhood [Electronic recourse] / E. P. Galanaki, K. D. Malafantis // Journal of Psychosocial Studies. – 2024. – Vol. 17, N 1. – P. 77–97. – Mode of access: <https://doi.org/10.1332/14786737Y2024D000000012> (date accessed: 17 Dec. 2025). – Title from the screen.
3. Kapustian I. Retrospective analysis of Hans Christian Andersen's works by scandinavian critics: social aspect [Electronic recourse] / I. Kapustian, K. Hammer // Ukrainian professional education. – 2017. – N 1. – P. 24–30. – Mode of access: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/7915> (date accessed: 18 Dec. 2025). – Title from the screen.
4. Kihl P. Hans Christian Andersen's Spelling and Syntax: Allegations of Specific Dyslexia Are Unfounded [Electronic recourse] / P. Kihl, K. Gregersen, N. Sterum // Journal of learning disabilities. – 2000. – Vol. 33, N 6. – P. 506–519. – Mode of access: <https://doi.org/10.1177/002221940003300601> (date accessed: 18 Dec. 2025). – Title from the screen.

ПОДОРОЖНИК

МАНДРІВКА В ШОТЛАНДІЮ: ГОЛОВНІ БІБЛІОТЕКИ ЕДИНБУРГА

ЧАСТИНА 2: ЦЕНТРАЛЬНА БІБЛІОТЕКА ЕДИНБУРГА

Навпроти Національної бібліотеки Шотландії, перейшовши дорогу, ми потрапляємо в інший храм знань — це **Центральна бібліотека Единбурга** (Edinburgh Central Library), перша публічна бібліотека столиці Шотландії, яка вже понад 130 років дарує місцям світло знань і натхнення.

Центральна бібліотека Единбурга

можним і вирішив повернути бург батьківщині, інвестуючи у бібліотеки. Саме він у 1886 році надав Единбургу щедрий дар — 25 000 фунтів на будівництво публічної бібліотеки.

Для Карнегі бібліотека була не просто сховищем книжок, а символом соціального поступу, бо вірив, що освіта і доступ до знань — це шлях до кращого життя для кожної людини. Його девіз «Нехай буде світло» («*Let there be light*») викарбовано над входом бібліотеки і нагадує про місію бібліотек як осередків світла для розуму.

Будівля бібліотеки, побудована за проєктом архітектора Джорджа Вашингтона Брауна у стилі французького ренесансу, була відкрита у 1890 році і стала справжньою окрасою міста: її кам'яний фасад прикрашено гербами, барельєфами та маскаронами (*скульптурні прикраси у формі голови людини, тварини чи фантастичної істоти*), а вікна з

напівкруглими арками пропускають у середину денне світло як символ знань та відкритості. Будівля з полірованого каменю для верхніх поверхів, з декоративною різьбою та коринфськими пілястрами. Цікаво, що план будівлі має форму грецького хреста, головні фасади (східний та південний) розташовані у вигляді високих верхніх поверхів та горіща, що знаходяться на одному рівні з мостом Георга IV (George IV Bridge), нижні службові поверхи бібліотеки спускаються до вулиці Коугейт (Cowgate), розташованій під мостом. У 1901-1903 роках до бібліотеки було додано блок для зберігання книг (bookstack addition). І хоча протягом багатьох років до будівлі було внесено зміни та доповнення, вона практично не змінилася та зберігає деякі чудові вікторіанські приміщення, які досі використовуються за своїм первісним призначенням, зокрема прекрасну довідкову бібліотеку

Вхід до бібліотеки

Історія бібліотеки — це приклад того, як одна людина може змінити культурне обличчя міста. Своїм існуванням бібліотека завдячує меценату Ендрю Карнегі — сину шотландського ткача, який емігрував до США, став за-

Довідкова бібліотека

(Reference Library). Завдяки своїй архітектурній значущості будівля бібліотеки отримала статус високого захисту для історичних будівель («Category A Listed Building»).

Сьогодні Центральна бібліотека Единбурга — це не просто місце, де можна взяти книжку. Тут зберігаються рідкісні видання, старовинні карти, документи й фотографії, що розповідають історію міста. У спеціальному відділі *Edinburgh & Scottish Collection* можна знайти перші путівники по Единбургу, збірки поезій Роберта Бернса, а також унікальні світлини вулиць, яких давно вже не існує. Для дослідників і краєзнавців цей відділ — справжній скарб. А для мешканців міста — місце, де минуле й сучасність з'єднуються в одному просторі.

Попри свій вік, Центральна

бібліотека не стоїть осторонь цифрової епохи. Сьогодні це сучасний багатофункціональний простір, де поряд з класичними читальними залами працюють дитячий відділ, музична бібліотека, зали для зустрічей і виставок.

Бібліотека обслуговує всі вікові групи, зокрема і дітей. Тут можна не лише читати, а й навчатися, створювати власні проекти, відвідувати лекції або просто провести кілька годин у тиші — серед книжкових полиць, насолоджуватись зручним доступом до комп'ютера та досліджувати різні куточки для читання на різних поверхах.

Центральна бібліотека Единбурга пишається своїм зобов'язанням створювати гостинне та інклюзивне середовище для всіх

- * У колекціях — фотознімки ранньої фотографії: калотипи, роботи Девіда Октавіуса Гілла (David Octavius Hill) та Роберта Адамсона (Robert Adamson) середини 19 століття.

- * Відкриття дитячої та музичної частин бібліотеки у межах головного приміщення відбулося у травні 2014 року.
- * Відділ «Trace your family tree» (Досліди генеалогію) має друковані джерела: каталоги, телефонні довідники, реєстри тощо.

Відкритий фонд

своїх гостей, створює простір, де плекається допитливість та цінуються знання. На останок додамо ще декілька цікавих фактів про неї:

- * Будівля бібліотеки — одна з найбільших в Шотландії серед спеціально побудованих публічних бібліотек карнегіанської доби.
- * У перший повний рік роботи (1890) книговидача бібліотеки склала понад 440 000!
- * Колекції бібліотеки охоплюють рідкісні видання, карти й зображення, деякі — ще з 1400-х років.

- * В одному з корпусів бібліотеки — Довідкова бібліотека (Reference Library) для досліджень та навчання з фондом понад 300 000 примірників.
- * Відділ «Edinburgh & Scottish Collection» містить найбільшу у світі збірку матеріалів про Единбург.

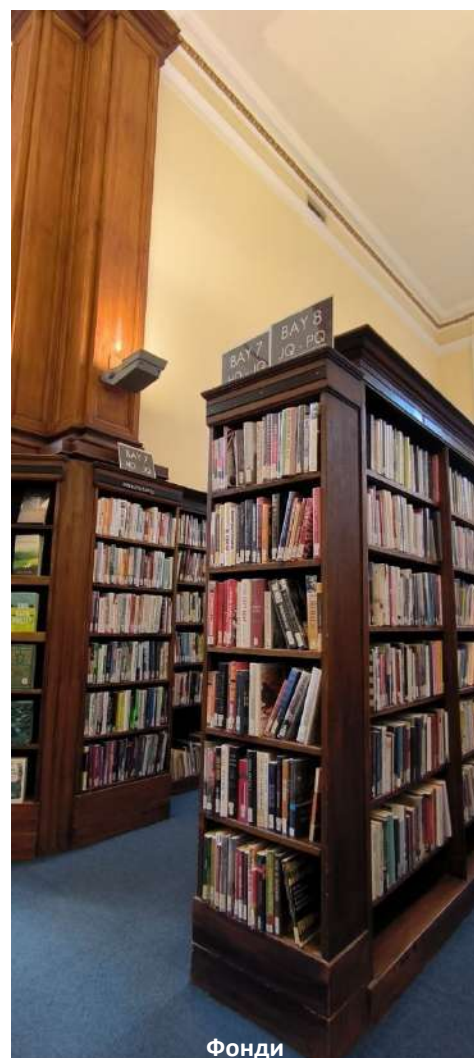
За свої 135 років Центральна бібліотека бачила різні часи — війни, кризи, технологічні зміни. Але її місія лишається незмінною — бути місцем, де народжується світло знань. І, можливо, саме

Довідковий каталог

Читальна зала

Фонди

тому її історія така близька до історії багатьох бібліотек у світі, які, долаючи виклики часу, продовжують служити людям. Символічно, що в місті, де колись народився Роберт Луїс Стівенсон – видатний шотландський письменник, автор відомих творів «Острів скарбів» та «Дивна історія доктора Джекіла і містера Хайда», бібліотека стала простором для нових історій – тих, що починаються зі сторінки, відкритої читачем...

Залишаючи Единбург, я думала про те як в цих бібліотеках чудово поєднуються дбайливе ставлення до історичної спадщини та новітні технології, любов до міста та людей. А ще шкодувала, що не встигла відвідати Головної бібліотеки Единбурзького університету, якій виповнилося 445 років. Мабуть, вже наступним разом...

Виставкова експозиція в холі

Джерела:

1. Central Library, Edinburgh // Wikipedia: A Free Encyclopedia. – URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Central_Library,_Edinburgh
2. Central Library, George IV Bridge, Edinburgh // British Listed Buildings: History in Structure [website]. – URL: <https://britishlistedbuildings.co.uk/200406259-central-library-george-iv-bridge-edinburgh-edinburgh>
3. Discover the treasures of Central Library // Edinburgh: The City of Edinburgh Council [website]. – URL: <https://www.edinburgh.gov.uk/libraries/discover-treasures-central-library>

ЛАТИНА НАВКОЛО НАС

Latina
vici
ad
sano
imperera
sana
Veni
aspersa
iacta
potentia
Alea
Divide
Lingua
Non
Amor
corpo
Per
Primum
astras
nocere
Mens
vidi
sine
caecus
noli
medicina
et

РИМСЬКИЙ СПАДОК У НАШОМУ КАЛЕНДАРІ

Початок нового року, кінець семестру — у цей час ми рахуємо дні та години до нового етапу, закреслюємо дати у календарі та, будемо відверті, чекаємо на канікули.

Навряд хтось здивується, що і тут без римлян та латини не обійшлося. Календар походить від лат. *calendārium* «книга боргів», що бере початок з *calendae/kalendae* («перший день місяця»). У цей день треба було сплачувати відсотки за боргами. У Давньому Римі перший день нового місяця проголошував (від *calo* — «вигукувати») жрець.

Жерці відповідали не лише за перший день місяця, але й за їхню кількість у році. І так було аж до часів Гая Юлія Цезаря. Саме того, чие ім'я носить юліанський календар і кесарів розтин (*sectio caesarea*).

Римляни називали грудень *mensis December* — десятий місяць, йому передували *November* — дев'ятий, *October* — восьмий, сьомий — *September* та шостий — *Sextilis* з п'ятим — *Quintilis*. Звідки починали рахувати? З березня, але він вже носить ім'я бога: *Martius* на честь Марса. Достеменно відомо, що на

честь богів названі січень та червень: *Janus* — *Ianuarius*, *Юнона* — *Iunius*. З іншими — дещо складніша історія.

А куди ж поділися квінтілій та секстілій? Не забуваємо, що римські імператори мріяли бути рівними богам. Принаймні щодо календаря деякі досягли бажаного. Квінтілію своє ім'я дав Цезар — *Julius*. Октавіан Август успішно повторив цей хід з шостим місяцем — *Augustus*. Більше нікому з правителів не вдалося закарбувати своє ім'я у календарі.

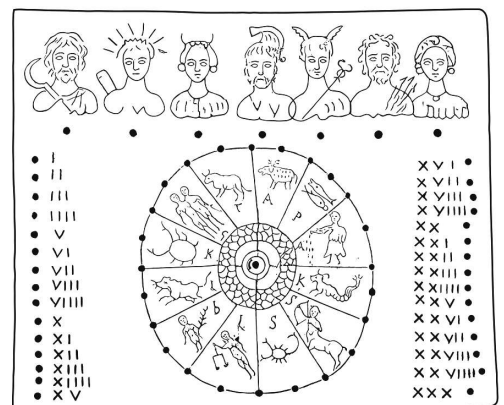
Якщо рік починався у березні, то чи були у римлян зимові свята? Були, ще й які! З 17 по 25 грудня відзначали свято *Saturnalia* (Сатурналії) на честь бога Сатурна, покровителя сільського господарства (*satus* — «посів»), і завершення польових робіт.

Перед храмом Сатурна відбувалося ритуальне жертвоприношення свині і влаштовували святковий бенкет. Римляни вітали одне одного криками «*Io Saturnalia*». Усі справи відкладалися, школярів не можна було карати, судові вироки призупинялися, раби звільнялися від роботи, римляни обмінювалися подарунками.

Це був час загальних веселощів.

Сатурналії добігали кінця 24 грудня, а вже 25 у Римі відзначали *Dies Natalis Solis Invicti* («день народження непереможного сонця»). Культ бога сонця Соля (*Sol Invictus*) запровадив імператор Авреліан у 274 році н. е. Усі збіги із днем зимового сонцестояння та Різдом — не випадкові.

А от зимових канікул у римлян не було, хоча і це слово латинське. Адже *Dies caniculares* — букв. «собачі дні» — пов'язані із зіркою Сіріус, яку у давнину називали «Собака Оріона» (*canis, is m* — «собака»). Коли у середині *mensis Augustus* Сонце зближалося з Сіріусом, починалася страшна спека — це і були «канікули». Відома англійська ідіома «*dog days*» теж звідси.

<https://lnk.ua/MVwJrmnez>

НЕХАЙ НАШІ ЗИМОВІ СВЯТА Й КАНІКУЛИ БУДУТЬ СПЕКОТНИМИ ВІД ПАЛКИХ ПОЧУТТІВ ЛЮБОВІ І ПІДТРИМКИ БЛИЗЬКИЙ ТА ДРУЗІВ. БАЖАЄМО ЩАСТЯ І РАДОСТІ ІН АННО НОВО!

НАТХЕННЯ

КАЗКОВИЙ НОВИЙ РІК

Ну от! На ті ж граблі! Уже втретє напередодні Нового року я сварюся зі своїми обранцями. Ще й так, що пір'я летить і шансів на вороття нема... Бабуся сказала, що з таким характером, як у мене, вона правнуків точно не дочекається. Батько чухав потилицю: «Мо', помиритесь?»

— Ага! Неодмінно. З розгону!

Молодша сестричка підсунула рекламку — «Казковий НОВИЙ РІК У КАРПАТАХ — 5 днів».

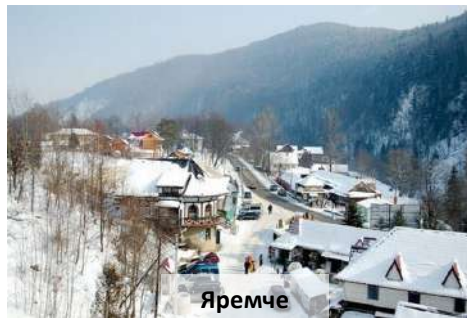
О, те, що треба! Мені 26! Святкувати Новий рік за сімейним столом не хотілося. Чому, гадаю, зрозуміло без пояснень... Отже, виїзд із Полтави завтра о 18 годині. Збираю речі, скидаю їх на велику купу: чемодан потім спакую. Треба обов'язково рюкзак узяти, зручне взуття, теплий лижний костюм, ну, і вечірню сукню. Там у програмі святкова вечеря в ресторані прописана. А може, це буде доленосна подорож! — розфантазувалася. Чого-чого, а оптимізму в мене — хоч відбавляй. Щойно посварилася з хлопцем, а вже думаю про новорічні чудеса. Значить, не було нічого серйозного, розраджую себе, якщо так швидко відпустила його і спокійно планую подорож!

Мати вранці прийшла з нічної зміни. Бабуся вже повідомила головну новину:

— Хай їде! Що їй тут з нами...

Ось я вже в автобусі. Сиджу

сама. Хочеш — лягай, хочеш — сиди. Вау!!! Завтра буду гуляти святковими вулицями Яремчі.

Розляглася на двох сидіннях і солодко заснула. Прокинулася годин через п'ять. Якийсь чоловік торсав за плече: «Пані, прокидайтеся. Звільніть моє місце, будь ласка».

Спросоння, нарешті зрозуміла, що в Києві ми підбрали ще одного туриста, і я тепер мушу вдовольнитися однією сидущою.

Одразу ж наїжачилася на попутника, відвернулася до вікна, підклала під голову подушку. Згадала, що вже завтра потраплю на каскадний водоспад «Пробій», уявила потоки води...

Привіт, Гуцульщино!..

Який же насичений день! Проїхалися на санях, запряжених кінями, до водоспаду «Дівочі сльози», зайшли на місток

«Кохання».

— Вас сфотографувати на містку? — запитав мене автобусний сусіда, якого вперше за день побачила біля себе.

— Може, і селфі зробимо? — уїдливо засміялася я.

— А чому ні?! — він упевнено підійшов до мене, обняв, клацнув камерою. — В автобусі пере-

кину. Скажеш номер. Я Ілля. А тебе як звати?

— «Хто звав, той і знав, а ви не знаєте», — процитувала дитячий віршик.

— «Вусатий-полосатий», — розвеселився Ілля, — мені теж бабуся читала цю казку. Я її напам'ять знав. Ми почали разом гиготіти.

— Ксенія, — сказала я, коли ми трошки вгомонилися. — Мене звати Ксенія.

— А там далі є унікальна дерев'яна церква святого Іллі. Вода в колодязі на її території вважається цілющою. А піднявшись на дзвіницю, зможемо вдарити в дзвін і загадати передноворічне бажання. Спробуємо?

— А чому ні?! — сказала я.

Ілля взяв мене за руку, і ми

почали сходження на дзвіницю. Було високо й холодно. Та він міцно й водночас лагідно тримав мене. Упіймала себе на думці, що хотіла б отак триматися за руку все життя. З ним? Це і є моє передноворічне бажання?

— Загадала? — спитав.

Я мовчки кивнула головою.

— Тоді спускаймося?

Він так само надійно підтримував мене. Але й зійшовши вниз не відпускала його руку. Так ми ходили парком-музеєм «Карпати в мініатюрі», так зайшли в автобус.

— Утомилася?

— Є трошки.

— Ну, відпочивай. Музику послухаєш?

Одягнув мені один свій навушник. Звучала кельтська гітара. Я

притулилася до нього...

Це був найщасливіший Новий рік у моєму житті. Вечірня сукня знадобилася, так! Ми танцювали, брали участь у конкурсах — веселилися від душі. Здавалося, світ для мене завмер. Був лише Ілля. Його очі, голос, руки.

Уже на зворотному шляху згадала, що він підсів у Києві, то й запитала, де живе. Ілля засміявся: не встиг повернутися в Полтаву з відрядження, тому довелося в Києві приєднатися.

— З корабля на бал. А з балу я везу принцесу, — і ніжно пригорнув мене.

— Ти вийдеш за мене?

— Доведеться — пожартувала — бо дуже хочу, щоб моя бабуся побачила своїх правнуків.

ХРОНІКА ПОДІЙ

Школа лідерства для аспірантів

Школа лідерства для аспірантів є важливою ініціативою бібліотеки, яка здійснює заходи необхідних роботи з цифрових розуміння та оцінювати цифрові технології, ефективно використовувати їх для вирішення завдань та промагають розширення та пошуку нових інформаційних ресурсів. Це дослідницька асоціація, яка об'єднує експертів у різних сферах, які зацікавлені у наданні ефективних, гнучких, інноваційних та економічно вигідних послуг у науковому, приватному та державному секторах.

Активну участь в організації Школи взяла й директорка Наукової бібліотеки ХНМУ Ірина Киричук. Спікерами Школи лідерства для аспірантів виступали фахівці з різних країн (Україна, Франція, Великобританія), у тому числі й співробітниця Наукової бібліотеки: заступниця директорки з IT-формування бібліографічного відділу Світлана Кравченко та заступниця директорки інформаційно-аналітичної роботи Ольга Курч. Участь в Школі лідерства стала гарною нагодою для аспірантів та керівників наукових груп.

Листопад-грудень 2025 у світі подій

7 листопада першокурсники ХНМУ завітали до Наукової бібліотеки, щоб ближче познайомитися з її простором, фондами та можливостями. Для багатьох із них це знайомство стало першим кроком до розуміння бібліотеки як сучасного освітнього й комунікаційного простору. Під час екскурсії студенти дізналися про бібліотечні фонди, електронні ресурси та сервіси сайту, які допомагають у навчанні та науковій роботі

Окремий акцент було зроблено на тому, що бібліотека — це не лише підручники. Це місце, де можна знайти натхнення, підтримку, пораду й відчуття себе впевненіше в новому університетському середовищі.

28 листопада та 19 грудня в Науковій бібліотеці ХНМУ відбулися чергові арттерапевтичні сесії «Магія Петриківського розпису», що поєднали мистецтво, національні традиції та емоційну підтримку. Робота з елементами Петриківського розпису, кольором і формою сприяла самовираженню, зниженню напруження та внутрішньому відновленню учасників.

А зимова зустріч набула особливого звучання: творчість втілювалася у розписі ялинкових куль і шишок — як у традиційному Петриківському стилі, так і в інтуїтивній манері. Святкова атмосфера, різнобарв'я фарб і тепле спілкування створили простір радості та спокою, де кожна робота стала унікальним відображенням внутрішнього стану автора.

Проведені сесії в черговий раз підтвердили, що арттерапія в бібліотечному просторі є ефективним інструментом емоційної підтримки, сприяє психологічній стабілізації та формує атмосферу довіри й взаєморозуміння. Такі заходи допомагають студентам і відвідувачам відчуття бібліотеку як відкритий, дружній простір, де знання поєднуються з турботою про емоційний стан і внутрішній баланс.

ВОЛОНТЕРСТВО

ПРОДОВЖУЄМО ДОБРІ СПРАВИ

У непрості часи добрі справи набувають особливої цінності. Вони стають способом підтримати, зігріти, повернути відчуття надії. Саме таку місію послідовно реалізує Наукова бібліотека ХНМУ разом із командою волонтерського сектору «Era Caritas» ГО «Студентське самоврядування ХНМУ» за підтримки кафедри педіатрії № 1 та неонатології ХНМУ під керівництвом професорки Маргарити Олександрівни Гончарь.

У межах проєкту «Світ у дитячих долоньках» протягом року відбулося кілька зустрічей із маленькими пацієнтами Обласної дитячої клінічної лікарні м. Харкова. Кожна з них поєднувала пізнання, гру й щире людське спілкування. Діти знайомилися з темами «Око», «Терморегуляція», «Тіло в цілому», дізнавалися, як працює організм і чому важливо берегти здоров'я.

Через інтерактивні завдання, прості досліди та тематичні ігри складні наукові поняття ставали зрозумілими й цікавими. Діти активно ставили запитання, ділилися власними спостереженнями та з радістю долучалися до занять.

Навіть тоді, коли співробітники бібліотеки не мали змоги бути присутніми особисто, кожна зустріч із дітьми відбувалася з нашою участю — через подарунки, передані від щирого серця. Набори для творчості ставали для малечі знаком уваги, турботи й постійної підтримки.

Окремою важливою складовою діяльності Наукової бібліотеки ХНМУ є постійна допомога нашим захисникам упродовж усіх років війни. Для колективу бібліотеки це не разова ініціатива, а послідовна й щира підтримка, що стала частиною щоденно-

го життя й роботи. Вона народжується з відчуття відповідальності за країну, з бажання бути поруч і робити все можливе у непростий для всіх нас час.

Визнання цієї діяльності — Подяка Науковій бібліотеці ХНМУ та медаль «За гідність та патріотизм», якою була нагороджена її директорка Ірина Киричок — колектив сприймає не лише як високу відзнаку, а передусім як знак довіри та підтримки. Ці нагороди за спільну справу, згуртованість, небайдужість і щоденну працю, що часто залишається непомітною, але є надзвичайно важливою.

Продовжуючи добрі справи, ми плекаємо надію, яка допомагає вистояти, зберегти віру й знаходити сили рухатися далі.

ЗМІСТ БЮЛЕТЕНЯ «БІБЛІОТЕРАПЕВТ» ЗА 2025 РІК

БІБЛІОТЕЧНА СКАРБНИЦЯ: ПО СТОРІНКАХ РІДКІСНИХ ТА ЦІННИХ ВИДАНЬ

- Цікаве «розслідування» / Т. Костюкевич, № 11/12, с. 4

НЕДУГИ ВЕЛИКИХ

- Шлях Франсіско Гойї: випробування, що сформували генія / В. Віскова, Л. Скрипченко. № 1/2, с. 4-6
- «Я ніколи не рухаюсь назад»: Авраам Лінкольн — президент єдності Америки / В. Віскова, Л. Скрипченко, № 3/4, с. 4-7
- Едгар Дега – художник, який бачив серцем / Л. Скрипченко, № 9/10, с. 9-11
- За лаштунками казок: внутрішній світ Ганса Крістіана Андерсена / Л. Скрипченко, № 11/12, с. 9-12

ХАРКІВ МЕДИЧНИЙ

- Іван Липа — лікар, просвітник, патріот: сторінки з медичної історії Харкова / Л. Скрипченко, № 5/6, с. 4-7
- Нове ім'я на топонімічній карті Харкова: в'їзд Олександра Плітаса / Л. Скрипченко, № 7/8, с. 4-5

СВІДКИ ЧАСУ

- Лист крізь час: коли слова стають пам'яттю (історія моєї бабусі) / О. Пугачова, № 3/4, с. 9-10

НЕЗЛАМНИЙ ХАРКІВ

- Розмови під сиренами / І. Киричок, № 1/2, с. 8-10

СИЛА НЕСКОРЕНИХ

- Сила, що лікує / І. Гуляєва, В. Пяткіна, № 9/10, с. 4-5

ЛАТИНА НАВКОЛО НАС

- Латина — не мертва / О. Литовська, № 7/8, с. 17
- Nomen est omen / О. Литовська, № 9/10, с. 17
- Римський спадок у нашому календарі / О. Литовська, № 11/12, с. 18

ШКОЛА БІБЛІОТЕЧНОГО ЖУРНАЛІСТА

- Коли технології зустрічаються з бібліотечною душею: (нотатки з професійного навчання) / І. Фурса, № 5/6, с. 13
- Лялька з характером і книгою: цифрова історія бібліотекаря / О. Маніс, № 5/6, с. 14

ЧАС ЧИТАТИ

- Арістофан та його безсмертні «Жаби» / Т. Бабак, І. Фурса, № 1/2, с. 12
- Між минулим і майбутнім: роман, що залишає слід у серці / О. Маніс, № 3/4, с. 12
- До Дня пам'яті захисників України / Т. Бабак, № 7/8, с. 7
- Книжкова терапія: читаємо про силу і людяність / Від редакції, № 9/10, с. 7
- Інтелектуальна гра Умберто Еко: історія створення роману «Ім'я рози» / Т. Бабак, № 11/12, с. 6-7

НАТХНЕННЯ

- Одна ніч і чотири ранки... / М. Федорова, № 1/2, с. 14-15
- «Пізно стрілися наші дороги» / М. Федорова, № 1/2, с. 16
- Неочікуване натхнення: Барбі у моєму житті / В. Віскова, № 5/6, с. 16
- Казковий Новий рік / М. Федорова. № 11/12, с. 20-21

ПОДОРОЖНИК

- Мандрівка в Шотландію: Единбург (частина 1) / І. Киричок, № 5/6, с. 9-11
- Мандрівка в Шотландію: Единбург (частина 2) / І. Киричок, № 7/8, с. 9-13
- Мандрівка в Шотландію: Головні бібліотеки Единбурга Частина 1: Національна бібліотека Шотландії / І. Киричок, № 9/10, с. 13-15
- Мандрівка в Шотландію: Головні бібліотеки Единбурга Частина 2: Центральна бібліотека Единбурга / І. Киричок, № 11/12, с. 14-16

ФОТОПОГЛЯД

- Місто сили, місто квітів / В. Віскова, № 3/4, с. 14
- Лист до Харкова / І. Фурса, № 7/8, с. 15
- Осіння мелодія Харкова / І. Фурса, № 9/10, с. 19

ВОЛОНТЕРСТВО

- Продовжуємо добрі справи разом: великодній візит до Обласної дитячої клінічної лікарні / І. Фурса, № 3/4, с. 19
- Продовжуємо добрі справи / І. Фурса, № 11/12, с. 25

КОНТАКТИ:

м. Харків,
пр. Науки, 4

e-mail: oa.rusanova@knmu.edu.ua

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Киричок І.В. (головний редактор)

Русанова О.А. (відповідальний редактор)

Красюкова О.О. (редактор)

